

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА
4115-1/22
Београд

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

дел. бр. 1346 датум: 19. јануар 2022. год.

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ
НАДЗОР НАД ПОСТУПКОМ ПРИНУДНОГ УДАЉЕЊА СТРАНАЦА

Извештај о надзору над
принудним удаљењима странаца
- јул - децембар 2021. године -

Београд, јануар 2022. године

1. УВОД

1.1. МАНДАТ НПМ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамо разговара са тим лицима и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, као и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају. По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеним установама. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсменима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

Законом о странцима,² у члану 82, прописано је да Заштитник грађана у складу са надлежностима из Закона о Заштитнику грађана и Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака, врши надзор над поступком принудног удаљења странца.

У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица Одељење националног механизма за превенцију тортуре, која обавља стручне послове НПМ.

¹ "Сл. лист СЦГ – Међ. уговори", бр. 16/05 и 2/06 и "Сл. гласник РС – Међ. уговори", бр. 7/11.

² "Сл. гласник РС", бр. 24/18 и 31/19.

1.2. ПОДАЦИ О НАДЗОРУ

1.2.1. ОПШТИ ПОДАЦИ

УДАЉЕЊА ОБАВИЛИ	Полицијски службеници Прихватилишта за странце у Падинској Скели и станица граничне полиције Београд, Сремска Рача и Прешево					
НАДЗОРЕ ОБАВИЛИ	<p>др Наташа Тањевић, заменица заштитника грађана (редни бр: 3, 4. и 7.)</p> <p>Марко Анојчић, Одељење НПМ (редни бр: 1, 2, 5, 6. и 7.)</p> <p>Никола Бацковић, Одељење НПМ (редни бр: 1. и 2.)</p> <p>Маја Јовић, Одељење НПМ (редни бр: 3.)</p>					
ПРИНУДНА УДАЉЕЊА						
редни број	држављанство	број странаца	датум	од	до	тип
1.	Република Турска	7	08.07.2021.	Прихватилиште за странце	Аеродром „Никола Тесла“ Београд	ваздушни саобраћај
2.	Босна и Херцеговина	1	09.09.2021.	Прихватилиште за странце	ГП Сремска Рача - Рача	друмски саобраћај
3.	Република Индија	5	23.09.2021.	Прихватилиште за странце	Аеродром „Никола Тесла“ Београд	ваздушни саобраћај
4.	Савезна Република Немачка	1	30.09.2021.	Прихватилиште за странце	Аеродром „Никола Тесла“ Београд	ваздушни саобраћај
5.	Република Турска	1	08.10.2021.	Прихватилиште за странце	Аеродром „Никола Тесла“ Београд	ваздушни саобраћај
6.	Република Турска	2	28.10.2021.	Прихватилиште за странце	Аеродром „Никола Тесла“ Београд	ваздушни саобраћај
7.	Република Северна Македонија	1	16.12.2021.	Прихватилиште за странце	ГП Прешево - Табановце	друмски саобраћај

1.2.2. ТОК НАДЗОРА

Надзори су започети у Прихватилишту за странце, где је НПМ обавио разговоре са странцима у вези са поступањем службених лица према њима током лишења слободе, боравка у установи и поштовањем њихових права,³ увид у предмете који се о њима воде у Прихватилишту, испратио процедуре које претходе транспорту до граничних прелаза и од полицијских службеника добио информације о поступању према странцима.

У принудном удаљењу под редним бројем 2. НПМ је пратио транспорт странца до граничног прелаза, возећи се сопственим возилом иза службеног возила којим је превожен странац, као и поступање према овом странцу на друмском граничном прелазу. Разговор са овим странцем је обављен у просторијама Станице граничне полиције Сремска Рача, а накнадно су у Прихватилишту за странце прибављене додатне информације о поступању према њему.

1.2.3. САРАДЊА СЛУЖБЕНИХ ЛИЦА СА НПМ

Полицијски службеници су остварили пуну сарадњу са тимом НПМ, омогућивши му да несметано обави своју дужност. НПМ су омогућени ненадзирани разговори са странцима, обилазак просторија по избору чланова тима, увид у и фотокопирање комплетне тражене документације и пружене су све потребне информације. Пре и током поступака принудних удаљења са полицијским службеницима је одржавана стална комуникација и од њих добијане информације организационе природе, што је у великој мери олакшало обављање надзора.

³ Разговори са држављанима Републике Турске су обављени помоћу преводилаца чије услуге су обезбеђене уз подршку Високог комесаријата Уједињених нација за избеглице (УНХЦР).

2. ПОСТУПАЊЕ ПРЕМА СТРАНЦИМА

Странци су у Прихватилишту проводили од једног или два дана до неколико недеља, за које време су обављале формалности са земљом која би требало да их прими, односно спроводиле процедуре и прибављала документација неопходна за пут. Ово је укључивало издавање путних листова странцима који не поседују путне исправе, помоћ у обезбеђивању или проверу валидности авио карата и негативне тестове на присуство новог корона вируса.

Већина странаца није имала примедби на поступање полицијских службеника Прихватилишта за странце, као ни на поступање полицијских службеника који су их лишили слободе. Поједини су се изузетно похвално изразили о поступању полицијских службеника. Неколико њих је пре Прихватилишта за странце било у заводима за извршење кривичних санкција – Казнено-поправном заводу у Београду – Падинској Скели или Окружном затвору у Смедереву, на извршењу казни затвора изречених за прекршаје и нису имали примедби на поступање заводских службеника нити на услове у којима су тамо боравили. Странци су углавном наводили да су у Прихватилишту имали услова за одржавање личне хигијене, да је хигијена просторија била задовољавајућа, да је исхрана била у реду, да су имали могућност боравка на свежем ваздуху и да нису имали проблема са другим странцима који су овде смештени.

Неколико странаца се пожалило на опхођење полицијских службеника Прихватилишта за странце и Полицијске станице Вршац, које су доживели као грубо. Према наводима неколико странаца, комуникација са полицијским службеницима Прихватилишта је била отежана због језичких баријера. Дешавало се да слабо разумеју енглески језик или да само један странац у групи зна енглески. Странци којима је боравак у Прихватилишту одредила ПС Вршац су се површно служили енглеским језиком, а отежана комуникација је евидентирана и од стране полицијских службеника Прихватилишта. Они су се тиму НПМ пожалили да су полицијски службеници ПС Вршац били непријатни и груби и да им није дозвољено да било шта кажу током боравка у ПС, већ да су могли само да потпишу нека документа на српском језику и да су потом спроведени у Прихватилиште. Такође, наводе да су потом успели да се са службеницима Прихватилишта споразумеју око свакодневних потреба, али и да нису разумели да могу сами да обезбеде авио карте и да ће бити спроведени на лет, те да би и раније напустили Прихватилиште да су то разумели. У службеној белешци о разговору са овим станицима је наведено да се лоше служе енглеским и да службеници нису могли добити садржајнију информацију о поседовању путних исправа ових странаца. Од њиховог дипломатско-конзуларног представништва је због тога тек неколико дана касније затражено издавање путних листова и већ дан након захтева путни листови су им издати.

НПМ је у ранијим извештајима већ указивао да језичке баријере могу довести до непотребне тензије и неспоразума у комуникацији, али и до беспотребног продужавања боравка у Прихватилишту за странце. Након што је НПМ указао на проблем комуникације са странцима и позивао Министарство унутрашњих послова да за потребе Прихватилишта за странце обезбеди услуге преводилаца за потребне језике, Министарство је одговорило да у Прихватилишту нема ангажованог преводиоца ни за један језик из финансијских разлога, као и због повремене потребе за преводиоцима, али да је предложено да се у буџету предвиде и одреде новчана средства за

ангажовање преводилаца по потреби.⁴ Након неколико извештаја о надзорима над принудним удаљењима странаца у којима је НППМ наставио да указује на овај недостатак и одговора Министарства унутрашњих послова у којима је НППМ обавештаван о корацима који се предузимају ради обезбеђивања потребних финансијских средстава, НППМ је обавештен да је Дирекција полиције – Управа граничне полиције затражила да се обезбеде новчана средства у буџету, како за 2021. тако и за 2022. годину и овај предлог доставила на реализацију Сектору за материјално-финансијске послове.⁵ Истовремено, НППМ је обавештен и да је Дирекција полиције у Плану потребних средстава за 2022. годину исказала потребе на набавку услуге превођења за прихватилишта за странце Пландиште и Димитровград, али да Предлог плана набавки Министарства за 2022. годину још увек није усвојен, да је у припреми и да није познато да ли ће и у ком износу ова средства бити уврштена у План набавки.⁶

На захтев да од Дирекције полиције добије информације о разлозима због којих се одустало од обезбеђивања новчаних средстава за услуге превођења у 2021. години,⁷ НППМ није добио одговор.

Поред тога, одсуство адекватне комуникације странаца са полицијским службеницима подручних полицијских управа који према њима спроводе поступак враћања, отказа боравка или смештаја у Прихватилиште за странце, доношењем одговарајућих одлука о томе, ове странце од странака у управном поступку претвара у пасивне посматраче управног поступања према њима. Заштитник грађана је још 2015. године, након спроведеног поступка контроле законитости и правилности рада Министарства унутрашњих послова покренутом по сопственој иницијативи поводом лишавања слободе и принудног удаљења са територије Републике Србије једанаест страних држављана, утврдио, између осталог, да појединим странцима није било омогућено да ток поступка отказа боравка и принудног удаљења прате преко тумача и да у том поступку употребљавају свој језик, да се изјасне о одлучним чињеницама и околностима, да приликом лишавања слободе од стране полиције нису били обавештени о својим правима на језику који разумеју, имајући у виду разлог њиховог лишавања слободе и упутио препоруке Министарству унутрашњих послова да ове неправилности отклони у будућем раду.⁸

НППМ поново истиче да је, када странци не разумеју језике које користе полицијски службеници, сам поступак отежан и потенцијално ствара неразумевање у вези са питањима која су од значаја како за сам поступак који се према странцу спроводи, тако и за странца. Истовремено, помоћ преводилаца у комуникацији умногоме олакшава рад службеника који обављају удаљење или на други начин поступају према странцу.

НППМ би желео да од Министарства унутрашњих послова добије информације да ли су за 2022. годину обезбеђена новчана средства за услуге превођења за потребе прихватилишта за странце.

⁴ Акти Управе граничне полиције бр. 26-436/19 од 20. септембра 2019. год. и Дирекције полиције бр. 3610/19-25 од 19. новембра 2019. год.

⁵ Акт Дирекције полиције бр. 9767/21-6 од 15. децембра 2021. год.

⁶ Акт Сектора за материјално-финансијске послове бр. 6634/21 од 17. децембра 2021. год.

⁷ Извештај о надзору над принудним удаљењима странаца – јануар - јун 2021. године, бр. 4115-83/21 од 12. јула 2021. год, стр. 6.

⁸ Препорука Заштитника грађана бр. 61-2378/14 од 15. јануара 2015. год.

Један странац је тиму НПМ изнео озбиљне примедбе на поступање румунске полиције, која га је протерала на територију Републике Србије и која му је како наводи одузела новац, поломила телефон и викала на њега. Према документацији Прихватилишта за странце, у Прихватилиште је примљен без повреда, а телефонски разговор је обавио тако што је своју картицу ставио у други телефонски апарат.

Поједини странци су имали примедби на исхрану и квалитет пијаће воде и услове смештаја у Прихватилишту за странце. Ови странци су Прихватилишту провели једну ноћ и непуну два дана. Према јеловнику исхрана је била квалитативно-квантитативно задовољавајућа, укључивала је и воће, а текућа вода у Прихватилишту је за пиће и конзумирају сви запослени и странци који овде бораве. Обиласком просторија у којима су странци боравили утврђено је да испуњавају све услове у погледу броја кревета, потребног простора, осветљености, санитариија и приватности.

2.1. ПОСТУПЦИ ПРЕ ТРАНСПОРТА

Европски комитет за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања (ЦПТ) је у Извештају о посети Немачкој стао на становиште да је правилна припрема страних држављана за њихово предстојеће удаљење од пресудне важности и доприноси смањењу ризика од злостављања и могућих кршења принципа забране удаљења (*non-refoulement*). ЦПТ стога ставља посебан нагласак на поштовање следећих заштитних мера:

- обавештење странца о удаљењу;
- приступ адвокату;
- приступ лекару;
- обавештавање треће особе о предстојећем удаљењу.⁹

2.1.1. ОБАВЕШТАВАЊЕ СТРАНАЦА О УДАЉЕЊУ

Странцима се приликом смештаја у Прихватилиште уручује писмени информатор о разлозима одређивања боравка у Прихватилишту, који постоји на више језика. **Овакво поступање је у складу са препоруком НПМ упућеном Министарству унутрашњих послова да странце којима се одређује боравак у Прихватилишту писаним путем, на језику који разумеју или се оправдано претпоставља да га разумеју, обавештава о разлозима за одређивање боравка у Прихватилишту.**¹⁰ Међутим, Прихватилиште не располаже са овим формуларом преведеним на турски језик, па су информатори турским држављанима уручивани на енглеском или арапском језику. Према наводима ових странаца, садржину информатора састављеног на енглеском језику им је превео неко из групе који разуме енглески језик, а они који су добили информатор на арапском језику су навели да овај језик не разумеју. **Имајући у виду већ описане проблеме у комуникацији и недостатак преводиоца, као и већи број турских држављана којима је у претходном периоду одређиван боравак у Прихватилишту за странце, потребно је предузети све расположиве мере да се свим странцима покушају објаснити разлози смештаја у Прихватилиште и њихов правни статус.**

⁹ Немачка: Посета ЦПТ 2018. (повратни лет), ЦПТ/Инф (2019) 14, пар. 12.

¹⁰ Извештај о посети Прихватилишту за странце у Падинској Скели, бр. 415-11/19 од 2. јула 2019. год, стр. 5.

1.

УТВРЂЕНО

Прихватилиште за странце не располаже са писменим обавештењем о разлозима за одређивање боравка у Прихватилишту на турском језику.

РАЗЛОЗИ

*Имигранти-притвореници би требало да имају право, на исти начин као и друге категорије особа лишених слободе, и то од самог почетка лишености слободе, да обавесте особу по свом избору о ситуацији у којој се налазе, те да имају приступ адвокату и лекару. Надаље, **оне морају бити изричито обавештене, без одлагања, на језику који разумеју, о својим правима и о поступку који се примењује у њиховом случају.***

*ЦПТ је уочио да неке земље удовољавају овим захтевима, а друге опет не. Током истражних посета, делегације су у многим случајевима сретале имигранте-притворенике који очигледно нису били у потпуности обавештени на језику који разумеју о свом правном положају. Како би се превазишле такве потешкоће, **имигрантима-притвореницима би систематски требало давати неки документ у којем се објашњава процедура која се на њих примењује и који излаже њихова права. Овај документ би требало да буде доступан на језицима које најчешће говоре дотичне особе, а по потреби би требало користити услуге преводиоца.**¹¹*

*Битно је да се новопрстиглим нерегуларним мигрантима одмах дају информације о овим правима на језику који разумеју. У том циљу, **потребно је да им се систематски обезбеди документ у коме је објашњена процедура која се примењује на њих** и у коме су јасно и једноставно изложена њихова права. **Тај документ би требало да буде доступан на језицима које притвореници најчешће говоре, а требало би да им буду доступне и услуге усменог преводиоца.**¹²*

*Притворени нерегуларни мигранти би **треба**ли бити **изричито обавештени, без одлагања и на језику који разумеју, о својим правима и процедури која се примењује на њих.** У том смислу, свим притвореним имигрантима **треба**ло би на систематичан начин **обезбедити документ у којем се наводе ове информације; документ би требао бити на располагању на језицима које најчешће говоре дотичне особе, уколико је неопходно, услуге преводиоца би требале бити на располагању. Дотичне особе би у писаној форми требале потврдити да су обавештене о својим правима, на језику који разумеју.**¹³*

*Притворено лице ће одмах бити **обавештено, на језику који разуме, о правним и чињеничним разлозима његовог/њеног притвора,** као и о могућим правним лековима; **треба му/јој дати могућност да одмах контактира адвоката, лекара и особу по сопственом избору да обавести ту особу о својој ситуацији.**¹⁴*

¹¹ Стандарди ЦПТ: Страни држављани лишени слободе према законима о странцима, ЦПТ/Инф (97) 10, пар. 30.

¹² Стандарди ЦПТ: Мере заштите за нерегуларне мигранте лишене слободе, ЦПТ/Инф (2009) 27, пар. 84.

¹³ Информативни документ ЦПТ: Имиграциони притвор, ЦПТ/Инф (2017) 3, Поглавље 2. Механизми заштите током притвора.

¹⁴ Двадесет смерница о принудном удаљењу Комитета министара Савета Европе, усвојена 4. маја 2005. год. на 925. састанку заменика министара, смерница 6.2.

Странац коме се одређује боравак у прихватилишту се у најкраћем року, писаним путем, на језику који разуме или се оправдано претпоставља да га разуме, обавештава о разлозима за одређивање боравка.¹⁵

ПРЕПОРУКА

Прихватилиште за странце ће обезбедити писмено обавештење о разлозима за одређивање боравка у Прихватилишту на турском језику.

Сви странци су благовремено, најчешће дан раније, обавештени да ће бити удаљени и на који начин. **Овакво поступање је у складу са препоруком НПМ.**¹⁶ Такође, странци су од полицијских службеника благовремено добили и друге њима значајне информације, које су службеницима биле познате, на пример ко ће их преузети на граничном прелазу када буду удаљени из земље. Странци са којима је комуникација била отежана због језичких баријера су навели тиму НПМ да су о поступку удаљења детаљније обавештени у амбасади, приликом издавања путног листа. Они који су сами или преко чланова породица или других блиских особа обезбедили авио карте су добили потребну помоћ и упутства од стране службеника Прихватилишта.

2.1.2. ПРИСТУП АДВОКАТУ

Нико од странаца није ангажовао адвоката у поступку враћања. Разлог који су у највећем броју случајева навели тиму НПМ је да нису имали потребу за адвокатом. Поједини су навели да немају новчаних средстава за услуге адвоката нити знају језик којим би могли да се споразумевају са адвокатима. Један странац је навео да је ангажовао адвоката као браниоца у прекршајном поступку и да је остао са њим у контакту.

Приступ адвокатима странцима који се налазе у Прихватилишту за странце је и даље отежан, што је НПМ указивао у досадашњим извештајима о надзорима над поступком принудног удаљења. Углавном, странци не знају ког би адвоката ангажовали нити како би га ангажовали. У Извештају о надзору над принудним удаљењима странаца из децембра 2019. године НПМ је заузео став да тражење адвоката не би требало да буде у потпуности препуштено странцима јер значајан део њих не говори српски језик и нема контакте нити могућност да самостално претраже доступне адвокате или друге пружаоце правне помоћи. Странцима би требало да буду доступни контакти адвоката, како би сами могли да их изаберу и контактирају. Према информацијама до којих је НПМ тада дошао, у плану је било да се Министарство унутрашњих послова овим поводом обрати адвокатској комори.¹⁷

Како договори Министарства унутрашњих послова са Адвокатском комором Србије и Министарством правде ради обезбеђивања правне помоћи странцима нису довели до решења овог питања, НПМ је упутио препоруку Адвокатској комори Србије да формира листу адвоката који имају довољно знања и искуства да заступају странце којима је одређен боравак у Прихватилишту за странце у Падинској Скели у поступку враћања и достави је Прихватилишту, како би била доступна странцима који се овде

¹⁵ Закон о странцима, чл. 87. ст. 6.

¹⁶ Извештај о надзору над принудним удаљењима странаца, бр. 415-80/19 од 30. децембра 2019. год, стр. 6. и 7.

¹⁷ Извештај о надзору над принудним удаљењима странаца, бр. 415-80/19 од 30. децембра 2019. год, стр. 8.

налазе.¹⁸ Комора је одговорила НПМ да према постојећој регулативи адвокати који би пружали правну помоћ странцима којима је одређен боравак у Прихватилишту немају могућност да наплате награду и накнаду трошкова за свој рад, да је имајући у виду животну ситуацију и правни положај ових странаца евидентно да они у највећем броју случајева нису у могућности да плате правну помоћ, те да Комора предлаже да се измени Закон о бесплатној правној помоћи у делу који уређује круг лица који имају право на бесплатну правну помоћ, у ком смислу је упутила иницијативу Министарству правде за измену и допуну овог Закона.¹⁹

Како је већ истицао, НПМ поздравља намеру да се странцима смештеним у Прихватилиште за странце омогући бесплатна правна помоћ, чиме би им се омогућило делотворан и једнак приступ правди. Ипак, за измене позитивних прописа које би ово омогућиле је потребан одређени временски период, за које време у Прихватилишту бораве странци који имају потребу за правном помоћи и који би желели да ангажују адвоката, а неки од њих и имају финансијских могућности за то. Питање награде и накнаде трошкова за рад адвоката се према становишту НПМ тиче односа између адвоката и њихових клијената и одлуке адвоката да ли ће заступати у одређеној правној ствари. НПМ поново указује да је адвокатским кодексом прописано да на доношење одлуке о заступању не сме утицати разлика у, између осталог, економској моћи, али и да се оправданим разлогом да адвокат одбије заступање сматра неспособност или невољност странке да плати накнаду за његов рад.²⁰

Кроз дијалог који је НПМ остварио са Министарством унутрашњих послова – Управом граничне полиције поново је указано на овај недостатак, а НПМ је добио информације да се ради на изменама закона који би омогућили правну помоћ у поступку враћања и која ће бити бесплатна за странце, као и да је између осталих прописа у току и рад на изменама и допунама Закона о странцима, те да ће сви будући предлози бити достављени НПМ на давање мишљења.²¹

2.1.3. ПРИСТУП ЛЕКАРУ

Неколико странаца који су удаљени у овом извештајном периоду је имало потребу за медицинском помоћи током боравка у Прихватилишту и током удаљења. НПМ је уочио повећану ангажованост полицијских службеника у вези са здравственим потребама ових странаца, како током боравка у Прихватилишту тако и током транспорта и предаје странаца странним властима, **због чега посебно похваљује полицијске службенике Прихватилишта за странце.**

У једном случају, малолетник који је био у пратњи мајке је имао алергију и омогућена им је набавка одговарајућег медицинског препарата.

У другом случају, један странац је дан пре удаљења изненада почео да повраћа, дрхти и повремено губи свест, тврдећи да има епилептични напад, због чега је позвана дежурна служба Градског завода за хитну медицинску помоћ, која му је указала помоћ. Према доступној документацији и службеним наводима, у тренутку пријема у Прихватилиште овај странац није имао никаквих знакова повреда или здравствених

¹⁸ Извештај о надзору над принудним удаљењима странаца – октобар - децембар 2020. године, бр. 4115-25/21 од 4. марта 2021. год, стр. 10.

¹⁹ Акт Адвокатске коморе Србије бр. 486/21 од 19. априла 2021. год.

²⁰ Кодекс професионалне етике адвоката ("Сл. гласник РС", бр. 27/12 и 159/20 - одлука УС), 21.4. и 22.1.2.

²¹ Белешка о састанку НПМ и Министарства унутрашњих послова бр. 419-113/21 од 25. новембра 2021. год.

тегоба и није тражио лекарску помоћ. Пре наведеног догађаја и током даљег боравка у Прихватилишту за странце, као и током транспорта до граничног прелазу, био је стабилног здравственог стања. Организовано је да га на граничном прелазу сачека санитетско возило и медицински тим са циљем да га, према наводима лекарке која је била у том тиму и са којом је тим НПМ обавио разговор након предаје на граничном прелазу, транспортује до болнице.

Трећи странац је примљен у Прихватилиште са променама на кожи, за које је првобитно навео да се посуо киселином. Одведен је у локални дом здравља и добио терапију. Међутим, како су се промене погоршавале, одведен је на специјалистички преглед у Клинички центар Србије, где се испоставило да је дугогодишњи пацијент, да се није посуо киселином већ да болује од болести која прети да му угрози живот и да је хитно потребно вратити га у земљу порекла како би био болнички лечен. Преписана терапија је хитно набављена без трошкова за странца и полицијски службеници су се старали да је редовно узима. Хитно је прибављен путни чист, обезбеђено тестирање на нови корона вирус и преглед лекара након којег је издао потврду да је странац способан за пут. За његово принудно удаљење је из Завода за здравствену заштиту радника Министарства унутрашњих послова обезбеђено санитетско возило, са медицинским особљем, које га је транспортовало до границе и у комуникацији са страним властима обезбеђен је медицински прихват на граници. Непосредно пре транспорта, лекарка га је прегледала у просторијама Прихватилишта. Овај странац није имао примедби на здравствену заштиту и захвалан је на ангажовању службеника Прихватилишта.

Поред наведеног, странци којима је то било потребно због путовања су вођени на тестирања и друге претраге у вези са новим корона вирусом, о сопственом трошку. У случају напуштања земље ваздушним путем, то је обављано на аеродрому непосредно пред лет и објашњено им је да се ради о услову који су поставиле авио компаније.

Иако службеници Прихватилишта за странце улажу велике напоре да одговоре на здравствене потребе странаца, НПМ указује да полицијски службеници нису здравствени радници, те да је неопходно предузети активности на стварању услова за пружање одговарајуће здравствене заштите у Прихватилишту. У овој установи нема стално присутног медицинског особља, па се лекарски прегледи, рачунајући и први преглед и преглед при отпусту, обављају само по потреби, односно на захтев странца или по процени полицијског службеника да је неке потребан преглед. Полицијски службеници се старају о узимању преписане терапије, а здравствена документација се чува у предметима, међу осталом документацијом која се односи на боравак странаца у Прихватилишту.

На потребу за унапређењем у погледу приступа лекару и пружања здравствене заштите у Прихватилишту НПМ је указивао у ранијим извештајима и упућивао одговарајуће препоруке.²² Министарство унутрашњих послова је обавештавало НПМ да не поседује кадровске, просторне ни финансијске могућности за то, као и да је у оквиру проширења капацитета Прихватилишта предвиђена изградња лекарске собе.²³ На поново упућену препоруку у једном од претходних Извештаја о надзору принудних удаљења,²⁴

²² Између осталог, у Извештају о последњој посети Прихватилишту, поглавље 2.1.4. Приступ лекару и у Извештају о надзору над принудним удаљењима странаца - јануар - март 2020. године, 4115-62/20 од 29. јуна 2020. год, поглавље 2.1.3. Приступ лекару.

²³ Акт Управе граничне полиције бр. 26-436/19 од 20. септембра 2019. год.

²⁴ Извештај о надзору над принудним удаљењима странаца - април - септембар 2020. године, бр. 4115-113/20 од 12. новембра 2020. год, стр. 15.

Министарство је одговорило да је 16. децембра 2020. године одржан састанак са представницима Министарства здравља, којима је изложена потреба ангажовања по једног лекара опште праксе и медицинског техничара, који би били присутни у Прихватилишту радним данима од 8:00 – 16:00 часова.²⁵ НПМ је потом затражио информације о активностима које су у међувремену предузете у циљу обезбеђивања одговарајуће здравствене заштите у Прихватилишту.²⁶ У одговору Министарства унутрашњих послова је наведено да је од стране Министарства здравља обавештено да ће у сарадњи са Домом здравља Палилула обезбедити услове и кадар за пружање здравствене заштите након завршетка изградње новог дела објекта Прихватилишта, будући да ће се тада створити адекватни услови у виду лекарске собе и медицинског стационара. Завршетак изградње овог дела објекта померен је за крај 2021. године.²⁷ Према информацијама које је НПМ након тога добио кроз дијалог са Министарством унутрашњих послова – Управом граничне полиције, радови на проширењу Прихватилишта су застали јер се чека одобрење продужетка пројекта чији је носилац Међународна организација за миграције (ИОМ), што ће се извесно и догодити, па је рок за завршетак радова поново померен, сада на крај 2022. године.²⁸

НПМ очекује да ће се изградњом новог дела објекта и реализацијом најављене сарадње са Министарством здравља, односно Домом здравља Палилула, отклонити уочени недостаци у пружању здравствене заштите странцима који бораве у Прихватилишту.

2.1.4. ОБАВЕШТАВАЊЕ ТРЕЋЕ ОСОБЕ О ПРЕДСТОЈЕЋЕМ УДАЉЕЊУ

Странци су тиму НПМ навели да су били у контакту са члановима породице или пријатељима и да су их обавестили о повратку. У највећем броју случајева помоћу чланова породице су обезбедили авио карте, па су њима блиске особе све време биле упознате са њиховом ситуацијом. Телефонске разговоре су обављали помоћу својих мобилних телефона, који су им били привремено одузети приликом смештаја у Прихватилиште, али им је омогућено да их користе за ове потребе или користећи се мобилним телефонима других странаца.

У случају странца који је дан пре удаљења имао епилептични напад, полицијски службеници су обавестили њему блиску особу о његовом повратку и о томе дали повратну информацију странцу. Ова особа га је и сачекала на граничном прелазу.

Поједини странци су имали и посете чланова породице у Прихватилишту.

Само један странац није никога обавестио о свом повратку, иако му је то, како наводи, понуђено.

²⁵ Акт Управе граничне полиције бр. 26-7/21 од 25. јануара 2021. год.

²⁶ Извештај о надзору над принудним удаљењима странаца - октобар – децембар 2020. године, стр. 12.

²⁷ Акт Управе граничне полиције бр. 26-7/21-1 од 5. априла 2021. год.

²⁸ Белешка о састанку НПМ и Министарства унутрашњих послова бр. 419-113/21 од 25. новембра 2021. год.

2.2. ТРАНСПОРТ ДО ГРАНИЧНОГ ПРЕЛАЗА

Непосредно пре спровода, странци су обедовали и спаковали личне ствари, које су носили са собом.

Странци су транспортовани до граничних прелаза у службеним возилима, који су опремљени климом и услови у њима су били добри. Са њима у возилу су били и полицијски службеници – један или два униформисана и један или два службеника у цивилу. Према странцима приликом укрцавања нису била употребљавана средства за везивање нити друга средства принуде, обезбеђени су сигурносним појасевима и носили су заштитне маске, због спречавања ширења заразне болести.

службено возило за транспорт странаца до граничних прелаза

Како је раније наведено, један странац је непосредно пре транспорта имао лекарски преглед и превоз је обављен санитарским возилом.²⁹ Странац је смештен у део возила за пацијенте, а са њим полицијски службеник у униформи и медицински техничар. Лекар и још један полицијски службеник су били у предњем делу возила.

Транспорт држављанина Босне и Херцеговине, чије је удаљење НПМ испратио до граничног прелаза, је обављен службеним обележеним путничким возилом, у пратњи два полицијска службеника. Према њему нису била употребљена средства принуде и транспорт, који је трајао око 1,5 сат, је обављен без паузе. Путни лист, који је непосредно пред транспорт до граничног прелаза издала Амбасада Босне и Херцеговине у Београду, је стајао код полицијских службеника, а друга документација, рачунајући и здравствену, код странца.

2.3. ПОСТУПАЊЕ НА ГРАНИЧНОМ ПРЕЛАЗУ

Непосредно пред лет, на аеродрому, странци за које је то било потребно су тестирани на присуство новог корона вируса. Држављанина Савезне Републике Немачке су на аеродрому дочекали представници амбасаде.

Држављанина Босне и Херцеговине и његов путни лист службеници Прихватилишта су предали полицијским службеницима Станице граничне полиције Сремска Рача. У просторијама СГП странац је сачекао санитарско возило. Медицински тим га је преузео и одвезао у Босну и Херцеговину.

²⁹ Више о томе у поглављу 2.1.3. Приступ лекару.

2.4. ПОСТУПАЊЕ ПРЕМА МАЛОЛЕТНИКУ

Један малолетник је у извештајном периоду био удаљен из земље. Он је био у пратњи мајке, са којом је боравио у Прихватилишту за странце непуна два дана. Они су били смештени у посебној спаваоници, у одвојеном анексу. Контакт са другим странцима који су били смештени у Прихватилишту су имали током коришћења заједничке просторије. Према наводима мајке, нису имали било каквих проблема са другим странцима и био им је омогућен боравак на свежем ваздуху.

Према доступној документацији, након пријема малолетника контактиран је центар за социјални рад, који се изјаснио да не постоји потреба за њиховим активностима јер је дете у пратњи мајке.

Током транспорта до аеродрома мајка и дете су били раздвојени од осталих странаца, смештени у обележено службено путничко возило, у пратњи два полицијска службеника, једне службенице у униформи и једног службеника у цивилу.

Према службеним наводима, више полицијских службеника Прихватилишта за странце је током 2021. године имало обуке о поступању према малолетницима и са овим обукама би требало да се настави и у наредном периоду. **НПМ похваљује спровођење обука полицијских службеника о поступању према малолетницима, имајући у виду значај који придаје континуираним и специјалистичким обукама службеника који непосредно поступају према посебно осетљивим групама.**

НПМ би желео да од Министарства унутрашњих послова добије више информација о обукама полицијских службеника Прихватилишта за странце о поступању према малолетницима.

3. ЗАБРАНА ПРИНУДНОГ УДАЉЕЊА

Нико од странаца није изнео тиму НПМ ништа што би указивало на опасност да би им основна људска права могла бити угрожена у земљи у коју се изручују, на ризик од тортуре или прогона. Поједини држављани Републике Турске су навели да ће их по повратку вероватно испитивати полиција, али да не очекују било какво лоше поступање. Један турски држављанин је навео да због повећаног национализма има потешкоћа у завршавању школовања. Поједини су навели да ће у својој земљи покушати да прибаве документацију која им је потребна за законит боравак у Републици Србији и да ће се вратити.

НПМ је већ указивао Министарству унутрашњих послова на недостатке у поступку враћања који могу довести до повреде Конвенције против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака³⁰ и да очекује од Министарства унутрашњих послова да без одлагања предузме све неопходне активности у циљу отклањања уочених недостатака.

Поступак удаљења би требало да понуди странцима праву прилику да изнесу свој случај, а службеницима којима је поверено да воде такве случајеве би требало да се пружи одговарајућа обука и приступ објективним и независним информацијама о

³⁰ Ратификована Законом објављеним у "Сл. лист СФРЈ - Међународни уговори", бр. 9/91.

стању људских права у земљама о којима се ради, како би се створили предуслови да странци не буду изручени у земљу у којој постоји ризик да ће бити подвргнути извршењу смртне казне, мучењу, нечовечном или понижавајућем поступању или кажњавању, односно тамо где им прети озбиљно кршење права зајамчених Уставом. НПМ је упозорио да странци у поступку враћања немају могућност да укажу на постојање чињеница које би указивале на сметње да се принудно удаље у одређену земљу нити се постојање ових чињеница утврђује, што може довести до повреде члана 3. Конвенције против тортуре, односно члана 83. Закона о странцима и упућивао препоруку да се овај недостатак отклони.³¹ У одговору на ову препоруку, Министарство је навело да је у плану да се у сарадњи са Високим комесаријатом Уједињених нација за избеглице (УНХЦР) организују и одрже семинари и обуке за полицијске службенике "запослене по линији странаца" на целој територији Републике Србије, везано за сагледавање испуњености услова за доношење решења о враћању у сваком конкретном случају, препознајући чињеницу да је у сваком поступку неопходно да полицијски службеник сагледа и оцени да ли је испоштовано начело забране враћања (*non-refoulement*), да због епидемијских мера и ситуације у вези са епидемијом заразне болести у протеклом периоду није било могуће реализовати ове активности, али да ће у наредном периоду оне бити "један од приоритета".³²

НПМ би желео да од Министарства унутрашњих послова добије информације о мерама које су у међувремену предузете ради поступања по препоруци о којој је било речи у тексту изнад.

³¹ Извештај о надзору над принудним удаљењима странаца - јануар - март 2020. године, Поглавље 3. Забрана принудног удаљења; Извештај о надзору над принудним удаљењима странаца - април - септембар 2020. године, Поглавље 3. Забрана принудног удаљења.

³² Акт Управе граничне полиције бр. 26-7/21 од 25. јануара 2021. год.